

каза докторът на майка ми, когато тя го изпровождаше до вратата, — „него болката го подлудява“. Прозорците на стаята му бяха откъм градината, а нашата градина беше сенчеста, сже стари дървета, по дърветата се беха отворили пролетни пчпцици, беха прилетяли ранните птички, гугукат си, пеят си под прозореча му. И току веднага, докато ги гледаше и им се радваше, почна да им иска прошка. „Птички Божии, птички радостни, простете ме и вие, защото и пред вас съм сгрешил“. Това вече никой от нас не можеше да разбере, а той от радост плаче. „Да, казва, имаше такава Божия слава наоколо ми: птички, дървета, ливади, небеса; само аз живеях в нея в позор, само аз обезчестих всичко, а хубостта и славата не забелязах никак!“ — „Вече твърде много световни грехове вземам върху си“, плачеше майка ми. — „Мамо, моя радост, че аз от веселост, а не от тъга плача, мен ми се иска да бъда виновен пред тях, само не мога да ти разтълкувам това, защото не зная как да ги обичам. Нека съм грешен пред всички, но за това пжк и всички ще ме простят, ето ти и рай. Нима аз не съм сега в рай?“

И много имаше още, което не можеш да си спомниш и запишеш. Помня, веднаж влязох при него сам, когато при него нямаше никой. Беше вечерно време, беше ясно, слжнцето заседваше и целата стая беше осветило с последните си лжчи. Като ме видя, той ме повика при себе си, приближих се при него, той ме хвана с двете си ржце за раменете, загледа ме умилно и с обич в лицето, нищо не каза, само ме погледа тжй минута време: „Е, каза, върви сега, играй, живей заради мене!“ Тогава аз излязох и отидох да играя. А после много пжти съм си спомнял през живота си, сже сжлзи на очи, как той ми беше поржчал да живея заради него. Още много такива дивни и прекрасни, ако и непонятни тогава нам думи ни говореше той. А се помина на третата неделя след Пасхата, в памет, и макар да беше престанал да говори вече, но не се измени и до най-последния си час: гледаше радостно, в очите му играеше веселостта, тжрсеше ни с погледа си, усмихваше ни се, викаше ни. Даже в града много се говорж за смъртта му. Тогава всичко това ме потресе, но не твърде много, макар и да плаках много, когато го погребвах. Млад бях, дете, но на сжрдие ми всичко си остана неизгладимо, беше се спотаило чувството. На времето си всичко беше длжжно да възстане и да се обади. Тжй се и случи.

2. За Свещеното Писание в живота на отца Зосима.

Тогава ние останахме сами с майка си. След това посжветвах я добри познайници, „ето, дете се се казва, останал ви е само един син, и не сте бедни вие, капитал имате, та по примера на другите, защо да не проводите сина си в Петербург, а като го оставите тук, ще го лишите, може би, от видна участ“. И предумаха майка ми да ме заведе в Пе-

тербург в кадетския корпус, за да постжня после в императорската гвардия. Майка ми длжго време се двоуми, как тжй тя да се раздели с последния си син, но при всичко това тя пак се реши, макар не без много сжлзи, като мислеше да способствува за щастието ми. Заведе ме тя в Петербург, тя ме и настави, а оттогава аз не я видех вече, защото след три години тя се помина, цяли три години тжжи и се трепа заради нас двама ни. Из родителския си дом аз изнесох само скжпоценни възпоминания, защото нема по-скжпоценни спомени у човека, освен тия от пжрвото му детинство, в бащиния дом, и това е почти всякога тжй, ако в едно семейство има от малко-малко обич и сговор. Па и от най-лошото семейство могат да се запазят драгоценни възпоминания, ако само твоята душа е способна да тжрси скжпоценности. Кжм домашните си спомени причислявам и възпоминанията си за свещената история, която в таткова си дом, ако и дете, аз обичах твърде много да зная. Тогава имаше у мене една книга, свещена история, с прекрасни картинки, под название: „Сто и четире свещени истории из Вехтия и Новия Завет“, и по нея аз четех и се учех. И сега тя е тук у мене, на лавицата е, като скжпоценна памет си я пазя. Но още и преди да се науча да чета, помня, как пжрви пжт ме посети някакво духовно проникновение, още докато бех на осем годишна възраст. Майка ми ме беше завела сам (не помня тогава де беше брат ми), в Господния храм в понеделника на страстната неделя на литургия. Денжт беше ясен и аз, както си спомням сега, като че виждах отново, как се възнасяше тимиянжт из кадилото и тихо си отиваше нагоре, а отгоре в свода, през едно тисничко прозорче се лееха отгоре ни в цжрквата Божия лжчите от слжнцето, които слизаха върху нас на вжлни, и като че тимиянжт да се топеше в тях. Гледах аз с умиление и за пржв пжт в живота си приех тогава осмислено в душата си пжрвото семе на Словото Божие. Излезе на сред храма едно момче, служител цжрковен, с една голяма книга, толкова голяма, че, тжй ми се показва тогава, даже я с мжка носеше, и я сложи на аналоя, отвори я и започна да чете, и веднага, за пржв пжт тогава разбрах нящо, за пржв пжт в живота си разбрах, какво четат в Божия храм. Имало един мжж на земята, казвали го Ур, справедлив и благочестив, и имало у него толкова богатство, толкова камили, толкова овци и осли, и децата му се веселели, и той ги обичал твърде много и молил Бога за тях, може би те да сж сгрешили, веселейки се. И ето качва се при Бога дяволжт заедно с синовете Божии и казва на Господа, че е обиколил цялата земя и под земята. А видя ли моя раб Иова? пита го Господ. И похвалил се Бог дяволу, като посочил на своя велик свят раб. И усмихна се дявола на Божиите слова: „предай го на мене и ще видиш, че ще възроптай Твоя раб и ще прокжлне Твоего име“. И предал Бог своя праведник, когото толкова обичал, на дявола, и дяволжт поразил и децата му, и добитжка му, и разпржсвал